

Anders Alexandersson
Socialstyrelsen
Smittskydd
Tel 075-247 3075

Smittskyddsläkarna

Sammanfattande rapport av utvärderingen av smittspårningen efter den nya lagens ikraftträdande.

När det gäller Socialstyrelsens uppföljning av hur smittspårningen i landet fungerar så vill jag informera om att vi tillfälligt har "stängt" projektet. Vi avser dock att fortsätta med uppföljningen någon gång under vårterminen eller hösten 2009. Hittills har Gotland, Blekinge och Västernorrland besökts under hösten 2006 och under våren 2008 besöktes Jönköping, Västmanland, Örebro och Skåne.

Under den första uppföljningen under hösten 2006 kunde vi konstatera att det fanns brister i handläggningen som vi bedömde skulle kunna åtgärdas efter att landstingen erhållit stöd av den smittspårningshandbok som Socialstyrelsen planerade att publicera våren 2007. Vi ställde därför in de planerade tillsynsbesöken och inväntade våren 2008 för att fortsätta uppföljningen med förhoppningen om att få ett mätbart förbättrat resultat. Under tiden har också Smittskyddsläkarna haft möjligheten till att ytterligare informera och utbilda de behandlande läkarna och de som smittspårar.

Under den senare genomgången av smittspårningen våren 2008, kan vi i jämförelse med det stickprov som vi gjorde 2006, se en förbättring i kunskaperna och metoderna som används i smittspårningen. Det finns dock fortfarande en del brister av samma karaktär som är oberoende av landsting. Samma svagheter finns i princip i samtliga landsting i större eller mindre utsträckning. För att stödja den fortsatta utvecklingen avser vi i fortsättningen återkomma med fortlöpande stickprovsvisa undersökningar av ett eller flera landsting per år. En ständigt pågående dialog med er som Smittskyddsläkare och med dem som smittspårar bedömer vi vara ett bra sätt att påskynda utvecklingen. Närmast under hösten kommer Socialstyrelsen också att följa upp orsakerna till att landstingen uppvisar så olika frekvenser av antalet tvångsundersökningar.

Inför Smittskyddsläkarnas fortsatta arbete med utbildning i smittspårning så finns det skäl att särskilt ta upp och försöka åtgärda de brister som förekommit i större eller mindre utsträckning. Punkterna nedan har tagits upp i de granskningsrapporter som återförts till berörda kliniker som generella "förbättringspunkter".

Anmaningar till provtagning och uppföljning av resultat

- För att smittspårningen skall kunna vara effektiv som ett instrument att nedbringa antalet fall av allmänfarliga sjukdomar måste klinikerna som en kvalitetskontroll beakta 8 § i smittskyddsförordningens (2004:255). Den som anmanats till provtagning för en allmänfarlig sjukdom måste även meddela provresultatet till den som anmanat till provtagningen.

Genom att den som smittspårar får in uppgiften, om den som anmanats till provtagningen har smittats eller inte smittats, så får smittspåraren också en indikation på om smittspårningen fullgjorts, vem som smittat patienten och till vem som smittan kan ha överförts till. Erhåller inte smittspåraren denna information saknar smittspåraren den nödvändiga epidemiologiska information som krävs för att smittspårningen rimligt skall kunna avslutas, d v s en säker eller trolig smittkälla har inte kunnat fastställas (se mer 3 kap och 4 kap. 1 och 3 §§ Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2005:23) om smittspårning). I dessa föreskrifter (5 kap 2 §) stadgas visserligen att det enbart är en skyldighet att notera undersökningsresultatet om det har betydelse i smittspårningsärendet (t ex beroende på smittans karaktär eller om det varit utlandssmitta etc), men detta innebär inte att det går att underlåta att ta del av provresultatet.

Noteringar av förhållningsregler

- Förhållningsreglerna skall överlämnas såväl muntligt som skriftligt och dokumenteras i patientens journal (4 kap 1 – 2 §§ smittskyddslagen). Denna dokumentation kan ha särskild betydelse för patientens rättsäkerhet vid myndighetsutövning, i granskningen av ansvarsfrågor och i granskningen av Smittskyddsläkarens myndighetsutövning.

- Av journalen skall framgå vilka exakta förhållningsregler som givits. Det är inte tillräckligt att i allmänna termer t ex hänvisa till ”Smittskyddsläkarens förhållningsregler” eftersom dessa förändras och justeras över tiden. Förhållningsreglerna bör också ges på nytt och dokumenteras i journalen i samband med övertagandet från annan klinik. I de fall förhållningsreglerna klart och tydligt framgår av en kopia som lagts i journalen eller finns angivna på kopia av fallanmälan till Smittskyddsinstitutet och Smittskyddsläkaren, bedömer Socialstyrelsen att detta uppfyller dokumentationskravet på givna förhållningsregler.

Noteringar om läkarens genomgång av smittrisker

- Noteringar om när behandlande läkare diskuterar ev. smittrisker och förhållningsregler med patienten och utfallet av dessa diskussioner bör om möjligt också noteras för att tillgodose patientens krav på en rättssäker handläggning inför eventuell myndighetsutövning från Smittskyddsläkaren eller åklagaren. Sådana noteringar är också till stöd för läkaren att visa att läkaren så långt som möjligt försöker tillse att patienten följer sina förhållningsregler (4 kap 2 § smittskyddslagen). För vissa smittsamma sjukdomar bör även samtal om livsföring, smittrisker och vid behov ny smittspårning genomföras och noteras i journalen i samband med övertagande av patienten från annan läkare.

Noteringar i journalen om smittspårningen

- I indexpatientens patientjournal skall det antecknas när smittspårningen påbörjats och avslutats och till vem smittspårningen överlämnats (5 kap 5 § SOSFS 2005:23). Av samma stadgande följer även att det skall antecknas om ärendet övertagits av

Smittskyddsläkaren. Det är inte tillräckligt att skriva in en förkortning av namnet eller en signatur. Med tiden blir sådana signaturer svåra att identifiera.

Anmälan av kontakter med ofullständiga identiteter och återföring av Smittskyddsläkarens åtgärder

- I många fall sker inte en rapportering till Smittskyddsläkaren om angivna kontakters identitetsuppgifter är ofullständiga. En anmälan bör göras till Smittskyddsläkaren med stöd av 3 kap 5 § smittskyddslagen. Smittskyddsläkaren kan med sin större överblick och kunskaper om liknande fall kan vara till stöd i den fortsatta smittspårningen. Smittskyddsläkarna bör också i största möjliga utsträckning återföra resultatet av sina åtgärder till den som gjort anmälan.

Förvaring och arkivering av smittspårningshandlingar

- Smittspårningshandlingarna måste förvaras betryggande så att samtliga på kliniken som behöver få tillgång till smittspårningshandlingarna i sitt arbete också får tillgång till handlingarna. Smittspårningshandlingarna är inte någons personliga minnesanteckningar, utan allmänna handlingar skyddade av sjukvårdssekretess, se vidare i smittspårningshandboken (kap 6) och Socialstyrelsens föreskrifter SOSFS 2005:23.

- Klinikerna bör i samråd med Smittskyddsläkaren och landstingets arkivansvarige ta fram rutiner som gäller för smittspårningshandlingarnas arkivering, bevarande och gallring enligt arkivlagens (1990:782) bestämmelser. Även i detta arbete bör beaktas att smittspårningshandlingarna har betydelse för att tillgodose patienternas behov av rättsäkerhet. Detta kan ha en stor betydelse för patienten i försäkrings- och ansvarsfrågor och i en granskning av om sjukvården fullgjort sina skyldigheter m m.

- I flertalet fall bevaras inte kopior på de brev som sänds ut till de aktuella kontakterna även om det görs noteringar om att brev sänds ut och medföljande returnerade svarstalonger bevaras. Eftersom dessa utskick är att anse som upprättade allmänna handlingar enligt tryckfrihetsförordningen, även om de är sekretessbelagda enligt sekretesslagens (1980:100), skall de också bevaras enligt bestämmelserna i sekretesslagen och i arkivlagen.

I smittspårningshandboken framhålls praktisk lösning på möjligheten att begränsa antalet kopior på utsända handlingar och ändå följa regelverket "Kopior av de utgående partnerbrev skall därför läggas till smittspårningshandlingarna. Om man använder standardiserade partnerbrev kan man istället anteckna när brevet skickats." I de fall en hänvisning sker till Smittskyddsläkarnas mallbrev bör också de mallar som gäller för perioden förvaras i arkivet, så att det går att återskapa brevet exakta lydelse.

Med vänlig hälsning

